

Қ.У. Стамқұлова¹М.У. Стамқұлова²¹КЕАҚ Нархоз университеті, Алматы, Қазақстан²М. Ауезов атындағы Оңтүстік-Қазақстан университеті Шымкент, Қазақстан
(E-mail: kaliash_22@mail.ru, mstamkul@mail.ru)

«Жасыл» университеттерді қалыптастыру үрдісінде экологиялық мәдениет пен білім беру компоненттерін іске асыру мүмкіндіктері

Аннотация. Мақала Қазақстандағы жоғары білім беру жүйесіндегі экологиялық білім және экологиялық мәдениет мәселелеріне арналған. Жастарға экологиялық білім беру – жоғары мектептің құзыреті. Теориялық талдауда жоғары оқу орындары студенттерінің экологиялық мәдениеті мен экологиялық білімін қалыптастырудың теориялық негіздері мен әдістері берілген. Авторлардың пікірінше, экологиялық білім жалпы білімнің бір бөлігі ретінде мәдениеттің негізгі құндылықтарының тасымалдаушысы болып табылады және жан-жақты дамыған жеке тұлғаны қалыптастыру ісінде ажырамас бөлігі. Зерттеу барысында біз талдау, синтез әдісін, сондай-ақ білім беру бағдарламаларының сабақтастығы, кешенді тәсіл контекстінде экологиялық мәдениет пен білім беру компоненттерін есепке алу бойынша ғылыми-зерттеу және педагогикалық тәжірибені қолдандық. Контенттің тұрақтылығын белгілеу және білім беру бағдарламалары бойынша нәтижелердің тұрақтылығын интеграциялау мақсатында қолданыстағы модульдер мен жалпы университеттік курстардың мазмұны қарастырылды. Олардың өзара әрекеттесуіндегі принциптердің белгілі бір жиынтығы экологиялық және кәсіптік білім беру жүйесін құру үрдісіне тұтас сипаттама береді, жоғары оқу орындары студенттерінің экологиялық мәдениетін қалыптастырудың тиімділігін қамтамасыз етеді. Осы міндеттерді орындау шеңберінде БҰҰ-ның тұрақты даму мақсаттарына сәйкес ортақ мақсатқа қол жеткізу үшін Қазақстандағы «жасыл» университеттердің тұрақты дамуының негізгі аспектілері әзірленді.

Түйін сөздер: экологиялық тәрбие, экологиялық білім, экологиялық мәдениет, қоршаған орта, білім беру тұжырымдамалары, білім беру принциптері.

DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-6895-2022-138-1-535-541>

Кіріспе

Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың жыл сайынғы кезекті Жолдауында ел алдында тұрған бірқатар түйінді проблемалар айтылды, олардың шешілуі көбінесе мемлекеттің дамуын айқындайтын болады. Сондай-ақ қоғам алдында

тұрған, соның ішінде қоршаған ортаны қорғау саласындағы және мектептер мен жоғары оқу орындарында өскелең ұрпақты экологиялық тәрбиелеу саласындағы басым бағыттар мен мақсаттар белгіленген [1].

Қазіргі уақытта адамзаттың жаһандық проблемасы әлемдік экологиялық жағдай болып табылады. Экологиялық жағдайдың на-

шарлауының негізгі қозғаушы күші - адамның эгоцентризмі, жайлылыққа ұмтылу, рухани қажеттіліктердің материалдық мүдделерін басу. Ұзақ уақыт бойы экологиялық жағдайды елемеге болмайтыны құпия емес, ол қоғамды жаңа проблемаларға алып келеді, олардың саны экспоненциалды түрде артады және оны шешу үшін көп күш салу қажет болады.

Бұл мәселені шешудің бір нұсқасы - экологиялық білім беруді дамыту және жас ұрпақтың экологиялық мәдениетін қалыптастыру. Айта кету керек, экологиялық білім мен экологиялық сана, мәдениет біртектес ұғымдардан алыс.

Экологиялық мәдениет қоғам мен табиғат қатынастарын үйлестірудегі шешуші фактор ретінде қазіргі уақытта өзекті бола түсуде. Бұл үрдісте экологиялық білім мен тәрбие маңызды рөл атқарады. Мұндай білім мен тәрбиенің мақсаты - әр адамның өмірінің барлық кезеңдерінде терең және берік экологиялық білімді, биосфера туралы тұтас идеяларды мақсатты түрде қалыптастыру. Сондай-ақ табиғаттың қоғам мен адам өміріндегі рөлін түсіну, экологиялық жағдайды түсіну, қоршаған ортаның жай-күйі үшін жеке жауапкершілікті тәрбиелеу қажеттілігі. Осы жұмыста біз «жасыл» университеттерді қалыптастыру тұрғысынан экологиялық мәдениет пен білім беру компоненттерін практикалық іске асыру жолдарын зерттеу міндетін қоямыз.

Зерттеу материалдары мен әдістері

Зерттеу барысында біз талдау, синтез, принципті сипаттау әдісін, тарихи талдау әдісін, принципті іске асыру үшін материалды таңдау әдісін, сондай-ақ білім беру бағдарламаларының сабақтастығы мен сабақтастығы, кешенді тәсіл контекстінде экологиялық мәдениет пен білім беру компоненттерін есепке алу және іске асыру бойынша ғылыми-зерттеу және педагогикалық тәжірибені қолдандық.

Экологиялық білім берудің түпкі мақсаты - халыққа адам мен табиғаттың өзара әрекеттесуінің күрделі сипатын, барлық елдер үшін қоршаған ортамен үйлесімді түрде даму қажеттілігін түсінуге мүмкіндік беру. Мұндай білім, сондай-ақ жаһандық деңгейде қор-

шаған ортаның елеулі проблемаларын шешу үшін алғышарт бола алатын барлық елдер халқының жауапкершілік сезімін арттыру үшін адамзаттың қазіргі әлемнің экономикалық, саяси және экологиялық өзара тәуелділігін сезінуіне жәрдемдесуі тиіс.

Ресейлік зерттеушілердің пікірінше, А.Н. Захлебный, Е.Н. Дзятковская және В.А. Грачев экологиялық мәдениеттің мәселелері бүкіл адамзаттың мүдделеріне біртұтас ретінде әсер етеді. Экологиялық қызығушылықты саяси, экономикалық және әскери тұрғыдан басым деп тану жалпыадамзаттық құндылықтар мен мүдделерге, яғни өмір мен мәдениеттің жоғары құндылықтарына жауап береді. Сонымен, экология адамгершілікпен, қоршаған ортаны қорғаумен тығыз байланысты. Жаһандық экологиялық дағдарыстың қаупі адамның табиғатқа әсер ету қарқындылығының артуы жағдайында биосфераның өзін-өзі реттеу мүмкіндіктерінің сарқылуын көрсетеді [2]. Экологиялық білім беру міндеттерін шешу, қазіргі өмір сүріп жатқан және болашақ ұрпақтардың денсаулығы мен әл-ауқаты үшін табиғи ортаны сақтау қажеттілігі барған сайын өзекті бола түсуде. Л.Ю. Чуйковтың зерттеулеріне сәйкес, оның мақсаттары мен функциялары бойынша экологиялық білім қоғамның әлеуметтік өмірімен байланысты. Егер қоғамның барлық мүшелері - студенттер, мамандар, басқару жүйесінің қызметкерлері және менеджерлер адамдар мен қоршаған орта арасындағы қатынастарды жақсартудың күрделі мәселелерін шешуге қатысса, бұл тиімді болуы мүмкін. Бұл адамдар алған экологиялық білім принциптеріне сәйкес әрекет ете бастағанда ғана жүзеге асырылуы мүмкін [3].

А.П. Парахонскийдің пікірінше, экологиялық мәдениеттің негізінде келесі компоненттер ерекшеленеді:

- экологиялық сана (жаратылыстану, техникалық білім және құндылыққа бағдарланған қатынастар);
- экологиялық ойлау (себеп-салдар, ықтимал, болжамдық және басқа да байланыс түрлерін орнату мүмкіндігі);
- экологиялық білімнің, экологиялық ойлаудың күнделікті мінез-құлыққа ауысуымен

сипатталатын экологиялық негізделген мінез-құлық [4].

Зерттеу жоғары оқу орындары (ЖОО) студенттерінің экологиялық мәдениеті мен экологиялық білімін қалыптастырудың теориялық негіздері мен әдістемесін әзірлеуге бағытталған. Экологиялық білім берудің негізгі мақсаты өскелең ұрпақтың экологиялық мәдениетін қалыптастыру болып табылады. Зерттеу барысында біз келесі анықтамаларға сүйенеміз: «экологиялық мәдениет - бұл экологиялық білімге қол жеткізу, экологиялық сананы дамыту, қоғамның дамуына қажетті табиғи жағдайларды сақтауға бағытталған адамдардың мінез-құлқындағы дағдыларды игеру, қоғам мен табиғат арасындағы үйлесімді қарым-қатынас».

Зерттеуді талқылау

Біздің пікірімізше, экологиялық мәдениеттің аталған компоненттерін қалыптастыру үшін пәнаралық әдістер қолданылады. Жоғары оқу орны студенттердің өздері, өз отбасылары, қауымдар мен қоғам үшін әл-ауқатқа үлес қосуға дайындайтын қажетті білім, дағдылар мен құндылықтар алуын қамтамасыз етуі тиіс. Бұл үшін қажет дағдылар пәндер мен білім салаларының дәстүрлі шекараларын кесіп өтіп, пәнаралық сипатқа ие болуда.

Экология саласындағы білім деңгейі жылдан жылға артып келеді, бірақ бұл экологиялық жағдайға байланысты мәселелерді шешуге аз ықпал етеді. Мәселе, ең алдымен, білім мөлшерінде емес, олардың хабардарлығында. Экологиялық білім жеке тұлғаны адамгершілік тәрбиелеудің ажырамас бөлігі болып табылады. Оның міндеті - экология біліміне қол жеткізу ғана емес, ең бастысы-экологиялық сананы, мінез-құлықты және экологиялық мәдениетті, қоршаған ортаны қорғау мәселелері бойынша сенім мен белсенді өмірлік ұстанымды қалыптастыру. Адамның қоршаған ортаның органикалық құрамдас бөлігі екенін және оны көптеген жолдармен модельдейтінін білуі ерекше маңызды. Экологиялық білім беруді дамытудың ілгерілемелі қозғалысын тежейтін бірқатар кедергілер бар. Ел халқының тұрмыс деңгейінің төмен-

дігі, жұмыссыздық пен кедейлік адамдардың қосымша білім алуға және дүниетанымын қалыптастыруға ұмтылысына ықпал етпейді. Адамның экологиялық білімі мен экологиялық мәдениеті деңгейінің жоғарылауы білім, денсаулық және жалпы мәдениеттің дамуымен тығыз байланысты екендігі даусыз. Жеке адам мен қоғамның денсаулығы әлемдік ауқымдағы экологиялық жағдайдан бөлінбейді, өйткені экологияның негізгі мақсаты ұлттың негізгі байлығы ретінде денсаулықты сақтау және жақсарту болып табылады. Экологиялық мәдениеттің мәні осы мәселені шешудің негізі болатын жалпыұлттық экологиялық тұжырымдаманы қалыптастыру болып табылады. Білім - бұл қоғам эволюциясының қазіргі кезеңіне сәйкес келетін, сонымен бірге өсіп келе жатқан экологиялық дағдарыстың жойылуына ықпал ететін адамның қоршаған ортаға қатынасын қамтамасыз ететін стратегиялық компонент. Жалпы, университеттер әлеуметтік жауапкершілік мәдениетін қалыптастыруда маңызды рөл атқарады, өйткені оның қабырғасында білім беру қызметтері, ғылыми әзірлемелер және әлеуметтік мінез-құлық нормалары түрінде қоғамдық игілікті жасайтын университеттер қалыптасады. Оқу орнының миссиясы білікті мамандарды даярлау ғана емес, сонымен қатар олардың әлеуметтік жауапты және тұрақты даму қағидаттарын ұстануы болып табылады.

Білім беру мекемесінің рөлі - жастарды тәрбиелеу және оларды осы жаһандық мақсатты жүзеге асыру үшін қажетті біліммен, дағдылармен және құндылықтармен қамтамасыз ететін жеке және кәсіби дамуға жол ашу. Бұл адамзаттың болашақ тұрақты дамуының күн тәртібі.

Зерттеу нәтижелері

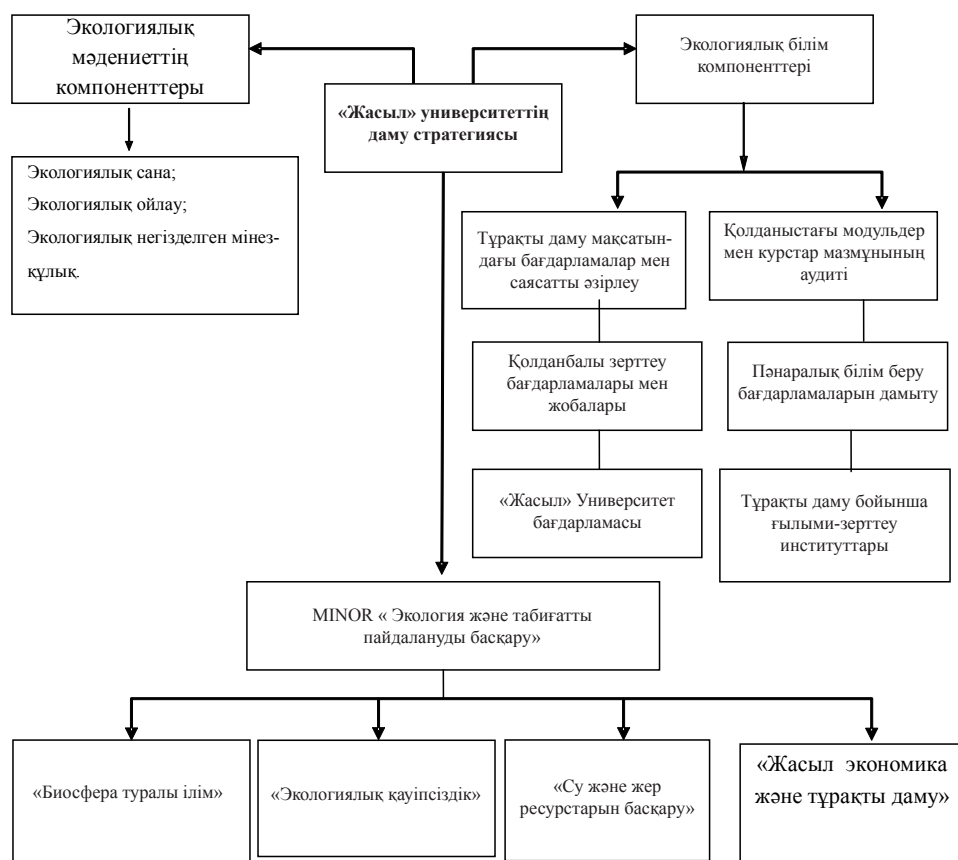
Жоғарыда көрсетілгендерден, «жасыл» университет стратегиясының мақсаттары мен міндеттерін іске асыру үшін «Нархоз университеті» КЕАҚ бакалавриатының білім беру бағдарламаларын зерттедік. 1-суретте көрсетілген «жасыл» университеттің стратегиясын жүзеге асыру арқылы осы өзгерістердің алдыңғы қатарында болуға ұмтылуы керек:

- университетті дамытуға, қоршаған ортаны қорғауға бағытталған тұрақты даму мақсатындағы бағдарламалар мен саясатты әзірлеу;
- тұрақты дамуды қамтамасыз ету мақсатында бүкіл университет ауқымында қолданыстағы модульдер мен курстардың мазмұны мен іске асырылуына шолу, тұрақты даму мәселелері бойынша оқыту нәтижелерін оқу бағдарламаларына интеграциялау, экологиялық тұрақтылықпен байланысты модульдерді әзірлеу;
- тұрақты даму мақсаттарына байланысты жоғары сапалы қолданбалы зерттеу бағдарламалары мен жобаларын ұсыну;
- пәнаралық білім беру бағдарламалары мен тұрақты дамуға байланысты іс-шараларды дамыту;
- экология және тұрақты даму саласындағы ғылыми-зерттеу институттары мен бөлімшелері;
- «жасыл» университеттерді дамыту тұжырымдамасы.

Осы міндеттерді орындау аясында университеттер «жасыл» университет мәртебесін алуы тиіс. «Жасыл» университет назар аударуды қажет ететін бірқатар сипаттамаларға ие. Бұл жалпы мақсатқа жету үшін барлық құрылымдық бөлімшелердің әрекеттерін үйлестіруді қамтитын даму. «Жасыл» университет тұжырымдамасы аясында тұрақты даму стратегиясын ұстану керек. Мысалы, бұл су мен электр энергиясын барынша үнемдеуге ұмтылу, тендерлерді жасыл сатып алуларды қалыптастыру кезінде экологиялық мүдделерді қолдау және басқа да шаралар. «Жасыл» университет философиясын ұстану - жайлы «жасыл» кеңістіктер құру, энергия тиімді технологияларды пайдалану, қоқысты бөлек жинау және т.б. дегенді білдіреді [5].

Ұсынылған «жасыл» университеттің даму стратегиясы келесі бөлімдерге назар аударуы керек:

- кампус мәдениеті (негізгі құндылықтар, студенттерді тарту, қызметкерлерді тарту,

1 сурет – «Жасыл» университеттің даму стратегиясын қалыптастыру аспектілері
Ескерту – авторлармен әзірленген.

қоғамдастық тарту, аймақтық және жаһандық қамту / серіктестік);

- білім беру (зерттеулер, оқу бағдарламалары) - бұл тұрақты даму бойынша пәнаралық жұмыс. Бұл тұжырымдама білім беру бағдарламалары мен адами капиталды дамытуға, студенттерді қабылдауға және оқытуға, қоғам алдындағы әлеуметтік жауапкершілікті орындауға, тұрақты дамуды қамтамасыз етуге байланысты бірқатар күрделі мақсаттарға қол жеткізу жолдарын анықтауға бағытталған;

- тұрақты басқару;

- кампус қызметі (климаттың өзгеруі, қол жетімділік, қалдықтар, су, көлік, жасыл сатып алулар, азық-түлік) [5].

Осылайша, 2018 жылдан бастап негізгі біліктілік шеңберінен шығатын құзыреттерді қалыптастыратын пәндер көзделген (Minor). Бұл құзыреттер білім алушының кәсіби және жеке дамуы үшін қосымша болып табылады. Minor - пәндер төрт пәннен тұратын жеке байланысқан блоктармен ұсынылған және 2016 жылғы МЖМБС бойынша КЗ-тің 16 кредит көлемі бар, бұл 2018 жылғы МЖМБС бойынша 24 академиялық кредитке баламалы. Пәндер оқудың екінші жылынан бастап төрт семестр бойы бірыңғай блокпен оқуға ұсынылады. Жалпы, студенттер Minor пәндер блогын таңдауда еркін. Мысалы, Minor «Экология және табиғатты пайдалануды басқару» келесідей білім беру бағдарламалары үшін қолжетімді: есеп және аудит, қаржы, экономика, маркетинг, менеджмент, әлемдік экономика, еңбекті ұйымдастыру және нормалау, мемлекеттік және жергілікті басқару, құқықтану, халықаралық қатынастар, әлеуметтік жұмыс, мейрамхана ісі және қонақ үй бизнесі, туризм, ақпараттық жүйелер және статистика. Мысалы, Minor «Экология және табиғатты пайдалануды басқару» 4 пәннен тұрады: «Биосфера туралы ілім», «Экологиялық қауіпсіздік», «Су және жер ресурстарын басқару», «Жасыл экономика және тұрақты даму».

Бұл Minor барлық мамандықтағы студенттерде экологиялық мәдениетті қалыптастыруға, студенттерді экожүйе және экожүйелердің тозу үрдістерінің пайда болу факторлары туралы негізгі идеялармен, табиғатты оңтайлы пайдалану мен табиғатты

қорғаудың, сондай-ақ өркениеттің дамуы мен сақталуының негізгі принциптерімен, «Биосфера туралы ілім» курсы аясында әлеуметтік-экологиялық және биосфералық процестердің байланысымен таныстыруға арналған. «Экологиялық қауіпсіздік» курсы студенттерді қазіргі заманғы экологияның мәселелерімен даму бағыттарымен, сондай-ақ өндірістің зиянды және қауіпті факторларының адам денсаулығы мен қоршаған ортаға әсер ету тетіктерімен таныстыруға арналған. Пән заманауи жаратылыстану ғылымының жетістіктері мен даму үрдістері, қоршаған ортадағы қауіптілік деңгейін кешенді талдау және өлшеу дағдылары; антропогендік қызметтің теріс салдарын болдырмау, азайту және еңсеру бойынша ұсыныстар әзірлеу арқылы студенттердің экологиялық қауіпсіздік туралы түсінігін қалыптастыруға ықпал етеді. «Су және жер ресурстарын басқару» пәні агроэкология тұрғысынан су және жер ресурстарын басқарудың қазіргі жағдайын қарастырады. Пән әлемнің түрлі өңірлеріндегі жер ресурстарын қалыптастырудың экологиялық факторларының ерекшеліктері, сондай-ақ жер ресурстарының экологиялық проблемаларын шешу жолдары туралы түсінік береді. «Жасыл экономика және тұрақты даму» курсына энергия үнемдеу және энергия тиімділігінің негіздері, энергия үнемдеу бойынша ҚР негізгі заңнамалық-нормативтік құжаттары, энергияның дәстүрлі және балама түрлері, әлемдегі балама энергия көздерінің әлеуеті қарастырылады [6].

Қорытынды

Біз контенттің тұрақтылығын белгілеу және білім беру бағдарламалары бойынша нәтижелердің тұрақтылығын интеграциялау мақсатында қолданыстағы модульдер мен жалпы университеттік курстардың мазмұнын қарастырдық. Олардың өзара әрекеттесуіндегі жоғарыда анықталған принциптердің жиынтығы экологиялық және кәсіптік білім беру жүйесін құру процесіне тұтас сипаттама береді, университет студенттерінің экологиялық мәдениетін қалыптастырудың тиімділігін қамтамасыз етеді. Жоғары білім студенттерге

жұмыс берушілердің барлық салалардағы жұмыс орнындағы тұрақты даму құзыреттілігіне тез өсіп келе жатқан сұранысын қолдау үшін қажетті білім, дағдылар мен құндылықтар беру арқылы тұрақты даму мақсаттарына қол жеткізуде іргелі рөл атқарады. Экологиялық

мәдениет пен білім беруді қалыптастырудың басты шарты «жасыл» университет стратегиясының міндеттерін тәжірибелік іске асыру шеңберінде білім беру бағдарламаларының кешенді тәсілі, үздіксіздігі мен сабақтастығы болып табылады.

Әдебиеттер

1. Послание Президента Республики Казахстан К.К. Токаева «Казахстан в новой реальности: время действий» от 1 сентября 2020 года. – URL: <http://www.akorda.kz> (дата обращения: 26.04.2021).
2. Захлебный А.Н., Дзятковская Е.Н., Грачев В.А. Концепция общего экологического образования в интересах общего устойчивого развития // Вопросы современной науки и практики. - 2012. - № 39. - С. 55-59.
3. Чуйкова Л.Ю. Концепции экологического образования, построенные на идее формирования экологической культуры. // Гуманитарные исследования. - 2012.- № 2. - С. 342-352.
4. Парахонский А.П. Роль образования в формировании экологической культуры // Успехи современного естествознания. – 2005. – № 2. – С. 46-47.
5. Стратегия устойчивого развития. – URL: <https://narxoz.edu.kz/sustainability/strategy> (дата обращения: 20.12.2020).
6. Каталог курсов minors для обучающихся набора 2018 года. - URL: <http://portal.narxoz.kz/images/files/5cb05d78bfc39.pdf>.[http://portal.narxoz.kz/images/files/5cb05d78bfc39](http://portal.narxoz.kz/images/files/5cb05d78bfc39.pdf) (дата обращения: 25.05.2021).

References

1. Poslanie Prezidenta Respubliki Kazahstan K.K. Tokaeva, «Kazakhstan v novoj real'nosti: vremya dejstvij» ot 1 sentyabrya 2020 goda [Address of the President of the Republic of Kazakhstan K.K. Tokayev, «Kazakhstan in a new reality: time for action»]. Available at: file:/ <http://www.akorda.kz> (Accessed: 26.04.2021).
2. Zahlebny A.N., Dzyatkovskaya E.N., Grachev V.A.. Konceptiya obshchego ekologicheskogo obrazovaniya v interesah obshchego ustojchivogo razvitiya [The concept of general environmental education in the interests of general sustainable development], Voprosy sovremennoj nauki i praktiki, 39, 55-59 (2012).
3. Chuikova L. Konceptii ekologicheskogo obrazovaniya, postroennye na idee formirovaniya ekologicheskoy kul'tury [Concepts of environmental education based on the idea of forming an environmental culture], Gumanitarnye issledovaniya [Humanitarian studies], 2, 342-352 (2012).
4. Parakhonsky A.P. Rol' obrazovaniya v formirovanii ekologicheskoy kul'tury [The role of education in the formation of ecological culture], Uspekhi sovremennogo estestvoznaniya [Successes of modern natural science], 2, 46-47– (2005).
5. Strategiya ustojchivogo razvitiya [Sustainable Development Strategy] Available at file:/<https://narxoz.edu.kz/sustainability/strategy> (Accessed: 20.12.2020).
6. Katalog kursov minors dlya obuchayushchihsya nabora 2018 goda. [Catalog of minors courses for students of the 2018 set]. Available at file:/<http://portal.narxoz.kz/images/files/5cb05d78bfc39.pdf>.[http://portal.narxoz.kz/images/files/5cb05d78bfc39](http://portal.narxoz.kz/images/files/5cb05d78bfc39.pdf) (Accessed: 25.05.2021).

К.У. Стамкулова¹, М.У. Стамкулова²

¹НАО Университет Нархоз, Алматы, Казахстан

²Южно-Казахстанский университет им. М. Ауэзова Шымкент, Казахстан

Реализация компонентов экологической культуры и образования в процессе формирования «зеленых» университетов

Аннотация. Статья посвящена вопросам экологического образования и экологической культуры в системе высшего образования в Казахстане. Экологическое образование молодежи является прерога-

тивной высшей школы. В исследовании представлены теоретические основы и методика формирования экологической культуры и экологического образования студентов высших учебных заведений. Экологическое образование как часть общего образования является носителем базовых ценностей культуры и неотрывно от формирования разносторонне развитой личности. В процессе исследования нами использованы метод анализа, синтеза, а также научно-исследовательский и педагогический опыт по учету и практической реализации компонентов экологической культуры и образования в контексте комплексного подхода, непрерывности и преемственности образовательных программ. Рассмотрено содержание существующих модулей и общеуниверситетских курсов с целью установления устойчивости контента и интеграции результатов по образовательным программам. Определенная совокупность принципов в их взаимодействии дает целостную характеристику процесса построения системы эколого-профессионального образования, обеспечивает эффективность формирования экологической культуры студентов высших учебных заведений. В рамках выполнения этих задач разработаны основные аспекты устойчивого развития «зеленых» университетов в Казахстане для достижения общей цели в соответствии с целями устойчивого развития ООН.

Ключевые слова: экологическое воспитание, экологическое образование, экологическая культура, окружающая среда, концепция образования, принципы образования.

K. Stamkulova¹, M. Stamkulova²

¹*Narxoz University, Almaty, Kazakhstan*

²*M. Auezov South Kazakhstan University, Shymkent, Kazakhstan*

Implementation of the components of ecological culture and education in the process of forming «green» universities

Abstract. The article is devoted to the issues of environmental education and environmental culture in the higher education system in Kazakhstan. Environmental education of young people is the prerogative of higher education. The study presents the theoretical foundations and methods of formation of ecological culture and environmental education of students of higher educational institutions. According to the authors, environmental education, as part of general education, is a carrier of the basic values of culture and is inseparable in the formation of a well-rounded personality. In the course of the research, we used the method of analysis, synthesis, as well as research and pedagogical experience in accounting and practical implementation of the components of environmental culture and education in the context of an integrated approach, continuity and continuity of educational programs. The content of the existing modules and university-wide courses is considered in order to establish the stability of the content, and to integrate the stability of the results of educational programs. A certain set of principles in their interaction provides a holistic description of the process of building a system of environmental and professional education, ensures the effectiveness of the formation of environmental culture of students of higher educational institutions. Within the framework of these tasks, the main aspects of the sustainable development of «green» universities in Kazakhstan have been developed to achieve a common goal in accordance with the UN Sustainable Development Goals.

Keywords: ecological education, ecological education, ecological culture, environment, concepts of education, principles of education.

Авторлар туралы мәлімет:

Стамқұлова Қ.У. – корреспонденция үшін автор, экономика ғылымдарының докторы, «Экология» білім беру бағдарламасының профессоры, «Нархоз университеті» КЕАҚ, Жандосов көш., 55, Алматы, Қазақстан.

Стамқұлова М.У. – экономика ғылымдарының кандидаты, «Туризм» кафедрасының аға оқытушысы, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті, Тәуке хан даңғ. 5, Шымкент, Қазақстан.

Stamkulova K.U. – **Corresponding author**, Doctor of Economics, Professor of the educational program «Ecology», Narxoz University, 55 Zhandosov str., Almaty, Kazakhstan.

Stamkulova M.U. – Candidate of Economic Sciences, Senior lecturer of the Department of Tourism, M.Auezov South Kazakhstan University, 5 Tauke Khan, Shymkent, Kazakhstan.